

Шаповал О. В.

аспірант кафедри правосуддя юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Термін «криміналістичне забезпечення» останнім часом активно вживається науковцями-криміналістами та практиками щодо різного виду діяльності у сфері кримінального судочинства, зокрема, при проведенні певних процесуальних дій, розслідуванні окремих видів злочинів, доказуванні відповідних обставин, передбачених ст. 91 КПК України тощо.

Разом з тим, результати системного вивчення криміналістичних джерел не дають однозначної відповіді на питання щодо визначення поняття й сутності вищевказаної наукової категорії, співвідношення сутності «криміналістичного забезпечення» й відповідного завдання науки криміналістики, її змісту.

Вперше в науковий обіг термін «криміналістичне забезпечення» був уведений наприкінці 70-х — на початку 80-х років 20 століття В. Г. Коломацьким на кафедрі організації розслідування злочинів МВС СРСР. Пізніше цей термін був предметом активних наукових досліджень, у тому числі й дисертаційного рівня дослідження та вживався в роботах таких вітчизняних та зарубіжних криміналістів, як В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, І. О. Ієрусалімова, А. В. Іщенко, В. В. Лисенка, Ю. М. Чорноуста інших фахівців. Проте, зазначена правова категорія, на наш погляд, ще недостатньо сформована, відсутнє її однозначне розуміння як науковцями, так і практиками.

Криміналістика по праву вважається наукою, яка виконує забезпечувальну функцію у кримінальному провадженні, є «праксеологією кримінального процесу» (Процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням: організаційно-правові та криміналістичні основи: наук.-практ. посіб. / ред. кол.: І. М. Козьяков, В. Т. Маляренко, Г. П. Серeda та ін. — Київ: Національна академія прокуратури України, 2014. — 750 с. — с. 191). Процесуальні норми, якими закріплено лише правову процедуру, формально визначено окремі процесуальні дії, часові та просторові межі кримінального провадження ефективно реалізуються здебільшого завдяки використанню криміналістичних прийомів та засобів відповідно до слідчої ситуації досудового розслідування. Відтак, криміналістика дійсно «забезпечує» практичну діяльність, надаючи слідчому, оперативному працівнику, прокурору та іншим учасникам кримінального судочинства арсенал засобів, прийомів, методів провадження досудового розслідування, наповнюючи таким чином визначену кримінальним процесуальним законом процесуальну форму дієвим та ефективним змістом.

Як зазначалося вище, уперше В. Г. Коломацький увів у науковий обіг термін «криміналістичне забезпечення» відносно діяльності органів внутрішніх справ, під яким він пропонував розуміти систему впровадження у практичну діяльність посадових осіб, підрозділів, служб та органів внутрішніх справ з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю криміналістичних знань, які втілені у вміння працівників використовувати наукові, методичні й тактичні криміналістичні рекомендації, техніко-криміналістичні засоби та технології їх застосування з метою попередження, розкриття та розслідування злочинів (Криминалистические аспекты совершенствования доказывания при расследовании преступлений / Академия МВД РФ; [Редкол.: к. ю. н., доц. В. Г. Коломацкий и др.]. — М.: Акад. МВД РФ, 1992. — 170 с.).

На підставі наведених у криміналістичній літературі поглядів вчених-криміналістів на поняття й сутність криміналістичного забезпечення розслідування, зокрема, у роботах В. В. Матвієнка, Ж. В. Удовенко, В. А. Жбанова, О. Ф. Волинського, Ю. М. Чорноус та інших вчених, доходимо висновку, що криміналістичне забезпечення розслідування злочинів — це діяльність зі створення умов для практичної реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та криміналістичної методики, спрямована на виконання завдань розкриття, розслідування та попередження злочинів.

Не зважаючи на різноманітність поглядів вчених та практиків на зміст поняття криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, необхідно зазначити, на наш погляд, сутність криміналістичного забезпечення полягає у впровадженні криміналістичних знань у практичну діяльність не лише правоохоронних, але й правозахисних органів через підвищення рівня їх професійної майстерності, а також у постійній розробці нових та удосконаленні вже існуючих положень (засобів) криміналістичних техніки, тактики й методики, що ґрунтуються на загальнотеоретичних засадах криміналістики й можуть успішно використовуватися захисником як на стадії досудового розслідування, так і на судових стадіях кримінального процесу.

Застосування не лише правоохоронними, а й правозахисними та судовими органами під час здійснення ними своїх професійних обов'язків відповідних сучасних досягнень науки й техніки є запорукою успішного вирішення завдань кримінального провадження. Пристосування даних природних, технічних та гуманітарних наук до потреб кримінального судочинства здійснюються через положення криміналістичної науки, яка озброює слідчого, оперативного працівника, прокурора, суддю, а нині у вітчизняному кримінальному процесі, що набуває ознак змагальності, й захисника та слідчого суддю ефективними засобами й методами встановлення обставин вчиненого діяння.